

BALASSA BENCE

Az EU Integrált Határigazgatást Segítő Missziója Líbiában (European Union Integrated Border Management Assistance Mission in Libya – EUBAM Libya) 2013–, 2024

A misszió vázlatos bemutatása a líbiai kihívások tükrében

Az EUBAM Líbia Integrált Határőrizet-támogató Missziót 2013-ban hozta létre az Európai Unió Tanácsa a tagállamok egyhangú támogatásával, formálisan a Líbiai Egységkormány felkérésére, hogy járuljon hozzá a demokratikus átmenethez, és segítse elő egy demokratikus és politikailag stabil líbiai rendészeti intézményrendszer kialakítását.

Az EUBAM misszió tipikus civil (nem katonai) non-executive (végrehajtó hatáskörrel nem rendelkező), az EU Külügyi Szolgálat (EEAS – European External Action Services) által a CPCC-n (Civilian Planning and Conduct Capability – gyakorlatilag az EEAS civil válságkezelő misszióinak műveleti főparancsnoksága) és a CivOps Commander (Civilian Operations Commander – az EU civil válságkezelő misszióinak stratégiai irányításáért felelős parancsnok) keresztül irányított és felügyelt CSDP (Common Security and Defense Policy – Közös Védelem- és Biztonságpolitika) misszió, amely a bevált gyakorlat kereteire támaszkodva, tagállami rendészeti, valamint a bűnügyi igazságszolgáltatási rendszer egyéb elemeiben jártas (ügyész, bíró) nemzeti szakértők bevonásával törekszik a mandátumában nevesített célok elérésével támogatást nyújtani a befogadó ország rendészeti szerveinek.

Az integrált határőrizet helyben történő támogatása, mint a mandátum fő fókuszában álló rendészeti tevékenység az évek, évtizedek óta fokozódó migrációs nyomás előtérbe kerülésével vált európai prioritássá. Ennek további nyomatókat adott a Mediterrán térség, elsősorban Olaszország nemzeti érdekeinek szem előtt tartása, tekintettel arra, hogy a Száhel-övezetben

az évek során egyre bizonytalanabbá váló politikai és biztonsági helyzet elől mind többen igyekeztek/igyekeznek elmenekülni egy jobb és biztonságosabb élet reményében északra, és átszelve a Szaharát, ezrek, tízezrek kötnek ki a líbiai partokon, ahonnan földrajzi értelemben Málta, Olaszország partjai és így a vágyott európai célok karnyújtásnyira vannak csupán. Mindez természetesen a határon átnyúló bűnözés és az azzal összefüggő szatellit-bűnözés (többek között emberkereskedelem, embercsempészet, prostitúcióra kényszerítés, gyermekek, nők, egyéb sérülékeny társadalmi csoportok kihasználása, jogaik semmibevétele, fegyver-, drog- és a kulturális örökség/régészeti emlékekkel való csempészeti tevékenység, rablások, emberölések) eszkalációjához vezetett.

Líbia általános politikai, kormányzati és az ezekkel szorosan összefüggő biztonsági helyzete sem segíti az átlátható, hatékony bűnüldözői, határőrizeti, integrált rendészeti tevékenységet az országban. Líbia a 2011-es Arab Tavaszt és a korábban 43 évig az országot vasmarokkal de facto diktátorként irányító Moammer Kadhafi ezredes meggyilkolása után egy nyílt rövid, reményteli időszakot követően nagyon hamar politikai káoszba, polgárháborúba sülyedt, a területi ellenőrzést egymással is harcban álló félkatonai (paramilitáris) milíciák, fegyveres csoportok vették át, Tripoliban nemzeti egységkormány alakult, amelyet az Egyesült Államok és az Európai Unió is elismer, majd erre mintegy válaszul az ország keleti felében a jelentős katonai erővel és befolyással rendelkező idős Halifa Haftar tábornok megalakította saját kormányát Bengáziban. A helyzet pikantériáját, komplexitását tovább fokozza, hogy szinte valamennyi olaj- és földgázlelőhely délen, míg az átfejtésre és exportra alkalmas tengeri terminálok keleten, azaz Haftar tábornok fennhatósága alatt állnak. Így a bevételek szempontjából, amelyek a Líbiai Nemzeti Bankon keresztül folynak be a központi költségvetésbe, nagyon nem mindegy, hogy a politikai játszmák eredményeként ki, mikor, melyik terminált zárja le, megakadályozva ezzel a nyugaton székelő, az EU által elismert és támogatott Nemzeti Egységkormány bevételekhez jutását, ami komoly társadalmi elégedetlenséghez, forrongáshoz vezet/vezethet.

Mintha ez nem volna elég, a 2014–2017 között időszakban a hatalmi vákuumot és káoszt hatékonyan kihasználva felerősödött az iszlám fundamentalizmus, megjelentek nemzetközileg is aktív terrorszervezetek és ezek legveszélyesebbje, az Iszlám Állam (Islamic State of Iraq and Syria – ISIS) is. Városokat foglaltak el, és vontak ellenőrzésük alá. Rémuralmuknak keleten szintén Haftar vetett véget, felszámolva egységeiket és kiszorítva a Daesh-t (Iszlám Állam) az országból.

2019-ben Haftar tábornok erőivel Tripoli külvárosáig nyomult, hogy az országot a saját uralma alatt újraegyesítse. Az áttörésnek és a főváros elfoglalásának, mely a nyugati erők, a Tripoli Nemzeti Egységkormány elűzését jelentette volna, csak a térségbe vezényelt olasz és török katonai erők intervenciója tudott véget vetni. Ennek nyomán könnyen láthatóvá válik, hogy Líbia saját belső feszültségei és viszonyai nem érthetőek meg teljes mértékben anélkül, hogy figyelemmel ne lennénk a regionális és világpolitikai szereplőkre, akik az ország sérülékenységet, szervezetlenséget és a belső megosztottságát maximálisan kihasználva tevékenykednek/befolyásolnak a térségben. (A teljesség igénye nélkül ezek: a korábbi gyarmattartó Olaszország, külön utas külpolitikai irányvonallal (azaz nem mindig az egységes EU-álláspontot képviselve) jelen van Franciaország, valamint Törökország, Katar, Oroszország (a korábbi Wagner-csoport kezében olajkutak, repterek vannak délen, illetve bányákat felügyelnek, számukat több ezresre becsülik, valamint komoly instabilitást és kiszámíthatatlan erőközpont-változást hozhat a rendszerbe az orosz katonai jelenlét meggyöngyülése Szíriában és ennek következményeként az erők áttelepítése Kelet-Líbiába, ami jelenleg is zajlik) és természetesen az Egyesült Államok, illetve Kína (puha/szoft diplomácia, gazdasági érdekeik mentén). Az ok – ahogyan az mindig is lenni szokott – anyagi természetű. Líbiában található a világ ismert olajkészletének hatalmas része, ráadásul ez a nyersolaj rendkívül tiszta, jó minőségű; de a földgázkincs is igen jelentős. Az ország Csáddal határos területein gazdag arany- és gyémántbányák várnak kitermelésre, a Szahara alatt hatalmas (bár nem, vagy csak rendkívül lassan megújuló) édesvízkészletek húzódnak. Kadhafí több ezer km-es vezetékeket

építtetett a '80-as, '90-es években, hogy ezt a vizet északra vezessék, Tripoli édesvízellátása a mai napig ezeken keresztül történik.

Ennek a rövid cikknek a keretei nem alkalmasak a szerteágazó politikai és biztonsági problémák valamennyi aspektusának megvilágítására, de vélhetően ennyiből is leszűrhető, hogy az Európai Uniónak miért prioritás, hogy az EU perspektívájából kvázi csak egy hajóútra lévő déli szomszéd Líbia rendészeti szerveit segítse és támogassa egy hatékonyabb határőrizeti rendszer és rendészeti struktúra felállításában.

Az EUBAM misszió mandátumát a vonatkozó költségvetéssel együtt kétévente hosszabbítják meg. A jelenlegi mandátum 2025. június 30-ig van érvényben. A misszió főhadiszállása Tripoli nyugati városrészében, Janzur kerületben, a Palm City elnevezésű, őrzött táborban, az Egyesült Nemzetek Líbiai Támogató Missziója (United Nations Support Mission in Libya – UNSMIL) helyi táborának szomszédságában, közvetlenül a tengerparton található.

A misszió vezetője 2024. január 1-től egy cseh diplomata, korábban a Cseh Köztársaság Tunéziába akkreditált nagykövete, Jan Vycital.

A misszió a mandátumából következően elsősorban stratégiai, képzési és technikai tanácsokat, támogatást nyújt a líbiai hatóságok számára, a határon átnyúló bűnözés olyan aspektusaiban, mint a terrorizmus elleni harc, az embercsempészet és a menekültekkel kapcsolatos válságkezelés, valamint a szervezett bűnözés. Műveleti tanácsadással és mentorálással, valamint kapacitásnövelő projektek indításával és támogatásával is jelen van a misszió a területen, valamint oktatási-kiképzési tevékenységgel és eszközbeszerzéssel, infrastruktúra-fejlesztéssel. A misszió műveleti/működési tevékenysége legfőképpen Tripoli fővárosra és annak biztonságosabbnak mondható közvetlen környékére terjed ki. A misszió háttéirodát tart fenn Tuniszban. A misszió engedélyezett létszáma 61 fő nemzetközi szakértő és 30 fő nemzeti munkavállaló.

27-28. számú kép

A tevékenységi terület térképe, valamint a szerző balról a második

Határőrizet Líbiában, mint realitás

Líbia területe 1 760 000 km². Franciaországnál több mint háromszor, Magyarországnál közel tizenkilencszer nagyobb. Lakossága az 1950-es években 2 millió fő sem volt, jelenleg – becslésen alapuló – adatok alapján sem több, mint hatmillió fő. Az ország északi, földközi-tengeri partszakasza mintegy 50 km-es sávjának kivételével, mely 2 200 km hosszan nyúlik, Líbia területének 98%-a lényegében lakhatatlan sivatag, a déli és keleti határok csupán térképeken léteznek, a földrajzi, éghajlati és biztonsági viszonyok (többek között beduin, tuareg törzsek, milíciák) miatt nem beszélhetünk transzparens, integrált határvédelemről, a helyi közösségek délen az embercsempészetből és a kapcsolódó bűncselekményekből élnek. Fentiek ismeretében könnyű belátni, hogy egy ilyen hatalmas méretű, ugyanakkor ilyen természetű nehézségekkel (polgárháború, milíciák, nemzeti megosztottság, iszlamista terrorfenyegetés, határokon átívelő bűnözés, migráció, regionális politikai kitettség) országban nem beszélhetünk integrált határvédelemről. A határellenőrzés legfeljebb pontszerűen valósul meg egyes átkelőkön, a legforgalmasabb utakon. A parti őrség néhány motorcsónakkal rendelkezik, és nyilván a nemzetközi repülőterek jelentik az olyan belépési pontokat, amelyeken a határőrség és a bevándorlási hatóságok és vámhatóság érdemi aktivitást képesek kifejteni.

A misszió határvédelemmel kapcsolatos zászlóshajó projektje a Tunéziával közös határszakaszt érinti, itt az együttműködés keretében megfigyelőtornyokat és mélységi felderítő eszközöket, nagy hatótávú kamerákat, éjjellátó eszközöket telepít az EUBAM Határőrizetet Támogató Egysége. A projekt a második fázisban van jelenleg, a megfigyelő tornyok és a környező infrastruktúra már állnak, a technikai eszközök telepítése zajlik.

Képzési, kiképzési területen az EUBAM a líbiai vámhatósággal is együttműködik, okmányellenőrzéssel és nemzetközi szervezett bűnözéssel kapcsolatos témájú képzések keretében.

Együttműködés a Bűnügyi Főigazgatósággal és a Kábítószer Bűnözés Elleni Igazgatósággal

A misszió rendészeti egysége két fő partnerrel áll támogatói, együttműködési kapcsolatban, az egyik a Bűnügyi Főigazgatóság, a másik a Kábítószer Bűnözés Elleni Igazgatóság. Az együttműködés irányai szerteágazók, képzések szervezéséből, a felszerelés és az infrastruktúra fejlesztéséből, illetve EU-tagállamok társszerveinél megvalósuló tanulmányi és munkalátogatásokból állnak.